

TEOLOGIA PASTORAL I EVANGELITZACIÓ DE LA SOCIETAT EMERGENT

Ramon PRAT I PONS

L'objectiu d'aquest article és reflexionar a l'entorn dels nous reptes que té plantejats la comunitat cristiana en el moment present, les repercussions que tenen aquests desafiaments en la teologia i sobre la conveniència de crear un departament de teologia pastoral dins la Facultat de Teologia de Catalunya, per tal de fer recerca i buscar les solucions adients. En aquesta perspectiva, l'article segueix una reflexió teològica encetada l'any 1974 quan, en acabar la tesi doctoral, vaig prendre consciència de la radicalitat d'aquests nous reptes. Aquesta reflexió teològica, que he anat realitzant des de llavors, m'ha anat portant a repensar el sentit i el lloc de la teologia pastoral en el conjunt dels estudis teològics.¹

Efectivament, vaig prendre consciència de la importància de la reflexió teològica pastoral mentre anava fent la recerca de la tesi doctoral sobre l'ambient d'increença emergent i l'ateisme creixent entre els estudiants universitaris del període posterior a la revolució del «maig del 68». En el text de la tesi hi ha planes redactades a partir de la recerca teològica, que llavors podien ser consi-

1. Vegeu el text de la tesi, publicat amb el títol *Fe i universitat d'avui. Informe teològic*, Barcelona: Nova Terra 1977. Al cap d'uns anys de docència vaig publicar el text del tractat de Teologia Pastoral, amb el títol *Compartir la joia de la fe. Propostes per una teologia pastoral*, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya – Herder 1985 (trad. castellana: *Tratado de teología pastoral. Compartir la alegría de la fe*, Salamanca: Secretariado Trinitario 21995). Vegeu també les publicacions posteriors de llibres sobre diversos aspectes de la teologia pastoral: *La misión de la Iglesia en el mundo*, Madrid: SM 1989; *El dinamismo de la comunión eclesial*, Salamanca: Secretariado Trinitario 1989; *Rentar els peus. Diàlegs interiors postconciliars*, Lleida: Pagès Editors 1996 (trad. castellana: «...Y les lavó los pies». *Una antropología según el evangelio*, Lleida: Milenio 1997) i *El fil de la vida. Quinze imatges humanes de llibertat*, Lleida: Pagès Editors 2002. Entre els articles publicats, vegeu especialment: «La teologia pastoral en el conjunt dels estudis teològics», *RCatT XXI/2* (1996) 343-375; «Meditació a l'entorn de la teologia pastoral», *RCatT XXVI/1* (2001) 129-166.

derades com a descripció dels símptomes, però que avui són una realitat que repta tota la comunitat cristiana.² Les conclusions de la tesi, apuntades llavors en aquell informe teològic com unes tendències antropològiques i teològiques amb vista al futur, amb el pas d'aquests anys han esdevingut una realitat patent i candent que no solament desafia la pastoral universitària, sinó l'acció de tota l'Església en aquest començament del segle XXI.³

La verificació pràctica actual de moltes de les conclusions de la tesi formulades ja fa unes dècades, estimula a continuar avançant en la reflexió teològica pastoral amb llibertat, però sense perdre les arrels de la recerca iniciada en els anys seixanta i setanta.

L'article tindrà tres parts. En un primer moment, faré una reflexió sobre la situació socio-pastoral de la Catalunya actual, extrauré els reptes i signes d'esperança que hi ha al darrere de la situació i formularé una hipòtesi de treball. D'aquesta reflexió n'extrauré algunes qüestions antropològiques i teològiques candents que demanen una resposta urgent. En un segon moment exposaré les raons que aconsellen la conveniència de crear un departament de teologia pastoral dins la Facultat de Teologia de Catalunya i analitzaré també els aspectes jurídics per a constituir aquest departament. Finalment, suggeriré l'itinerari a seguir per a endegar el departament d'una manera correcta i adequada.

I. LA SITUACIÓ SÒCIO-PASTORAL ACTUAL DE CATALUNYA

L'Església catalana ha viscut un procés de canvi molt intens des que va acabar el Concili Ecumènic Vaticà II. Aquest procés ha tingut diversos moments, marcats per l'evolució de la societat en general i de la mateixa Església en particular.

1. *Els moviments socials*

Els canvis de la societat occidental dins el procés de secularització dels darrers segles han estat molt intensos i han plantejat unes noves qüestions a la humanitat. En referència a la situació de la justícia en el món, la qüestió obrera es va anar convertint en la qüestió social i, actualment, ha esdevingut la qüestió mundial.⁴ Una de les preguntes de fons del nostre temps és el repte de la po-

2. *Fe i universitat*, 431-442.

3. Vegeu els resultats de la consulta realitzada entre els cristians de Catalunya, com a preparació als treballs del Concili Provincial Tarraconense celebrat l'any 1995. Aquesta consulta, que es va fer durant l'any 1994, conté moltes afirmacions ben similars a les dels estudiants universitaris dels anys 1969-1974.

4. Antoni M. ORIOL, *De la Rerum Novarum a la Centesimus Annus. Síntesis dinàmica de los 12 principales documentos de la Doctrina Social de la Iglesia*, Barcelona: Noticias Cristianas 1999, pp. 3-19.

bresa en el món i la marginació de persones, de grups i de pobles sencers que genera aquesta marginació i el creixent nivell de violència que es dona arreu.

Aquesta situació és més punyent perquè el progrés científic, tècnic i econòmic és notable, tot i que només una minoria pot gaudir dels seus fruits. El progrés científic i tècnic ha creat un ambient d'autosuficiència, però també d'individualisme i d'escepticisme. Per altra banda, la integració d'aquest progrés en l'escala de valors de la humanitat és un camí lent i gens fàcil.

El col·lapse del món comunista, significat per la caiguda del mur de Berlín, ha creat una situació política mundial dominada totalment pel neoliberalisme. Aquesta tendència econòmica ha donat lloc a un capitalisme salvatge que no té gairebé gens en compte la dignitat de la persona, sinó solament els interessos econòmics i del poder establert. Al nostre país, a més a més, s'ha produït el canvi de model polític de la dictadura a la democràcia. Aquest canvi polític ha anat acompanyat d'un canvi econòmic, social, cultural, ètic i també religiós. Tot i que aquestes dimensions del canvi són similars a les dels altres països occidentals, a casa nostra s'ha fet d'una manera molt accelerada i això ha produït que sovint sigui més superficial.

Aquests moviments socials han tingut unes repercussions significatives en la dimensió religiosa de l'ésser humà i especialment en la joventut. El model dels anys seixanta, que té el seu clímax en el «maig del 68», fou una provocació i va significar una interpel·lació al model social establert i, al mateix temps, la recerca d'un nou model de convivència i de justícia. El fracàs d'aquell intent, més idealista que real, va donar pas a una tendència a l'evasió, a la recerca de la salvació individual i a una crisi i replantejament dels valors. Actualment, l'actitud més difosa és l'individualisme. Tanmateix, hi ha alguns moviments de voluntariat que segueixen d'alguna manera aquella intuïció de la necessitat de canvi social, però aquests moviments tenen una presència social relativa.

Aquesta situació social té també uns altres aspectes positius, perquè vivim en un món on el que passa és conegut i, aleshores, per mitjà del compromís personal, de les associacions intermèdies i dels organismes internacionals, és possible de plantejar i anar buscant la solució dels problemes esmentats. Manca, però, la preparació de persones dins l'Església que amb la seva veu crítica i profètica denunciïn les causes profundes de la situació i la manipulació d'alguns mitjans de comunicació que presenten la conjuntura social segons els interessos d'una minoria dominant.

Els mitjans tècnics i el desenvolupament econòmic podrien permetre d'alimentar tota la població de la terra. Però això demana un compromís mundial a favor de l'educació dels pobles per a poder aprofitar els recursos de cada lloc i, al mateix temps, exigeix una nova distribució dels béns de la terra.

Els mitjans de comunicació poden alienar les persones i encaminar-les vers l'anomenat «pensament únic», però també poden oferir una informació correcta i estimular la interrelació entre les diverses cultures i les diverses recerques que es van realitzant en el concert mundial.

Al mateix temps s'ha produït un altre fenomen nou important per a la humanitat, i és l'encontre entre les grans religions de la terra. Aquesta nova situació intercultural i interreligiosa, a part de les dificultats de convivència que inicialment comporta, més a llarg termini pot ser una avinentesa per a desenvolupar l'actitud de la solidaritat i de la compassió entre els pobles i, assenyalamment, envers els pobres. Aquests corrents humanistes i religiosos, que treballen a favor de la justícia i la llibertat, són presents a Catalunya.

2. Els moviments eclesials

A part que tots aquests moviments socials han tingut i tenen repercussió en la vivència de la fe, dins la mateixa Església s'han donat uns moviments interns importants que són els que varen preparar el terreny per a la celebració del Concili Vaticà II. A Catalunya aquests moviments socials i eclesials han estat significatius.

Entre aquests moviments en podem destacar alguns. El moviment litúrgic fou el que va fer descobrir la urgència de viure la dimensió festiva de l'Església neotestamentària i dels primers segles del cristianisme; aquells estudis històrics i teològics varen donar lloc a la Constitució *Sacrosanctum Concilium*.⁵ Els moviments bíblic i patristic, estudiats i meditats a fons per la teologia anterior al Concili, especialment la teologia centreeuropea i francesa, generaren un pensament teològic que va donar lloc a les Constitucions *Dei Verbum* i *Lumen Gentium*. Els moviments social, laical i sacerdotal van estar a la base de la Constitució Pastoral *Gaudium et Spes*.⁶ Els moviments ecumènic i missioner foren la música de fons per a la Declaració sobre la llibertat religiosa, la potenciació de l'ecumenisme i el decret *Ad Gentes* sobre la missió de l'Església en el món.⁷

Tots aquests documents, en el seu conjunt, constitueixen encara avui un cos doctrinal important per a la renovació de l'Església. En aquell moment històric, aquestes propostes de renovació conciliar varen ser rebudes molt bé per la majoria dels cristians de Catalunya i es va fer un gran esforç per posar-les en pràctica.⁸

5. La Facultat de Teologia de Catalunya va tenir un paper rellevant en aquests estudis històrics i teològics litúrgics. El Centre de Pastoral Litúrgica va realitzar i realitza encara avui mitjançant les seves publicacions una tasca important.

6. Vegeu els comentaris sobre diversos documents del Concili Vaticà II fets pel Dr. Josep Pèrnau, especialment el de la *Constitució dogmàtica sobre l'Església* (Constitucions i Decrets del Concili Ecumènic Vaticà II), Castelló de la Plana 1965.

7. La Facultat de Teologia de Catalunya està col·laborant en una nova edició dels documents conciliaris, mitjançant la «Introducció» a les diverses Constitucions, Decrets i Declaracions, feta per professors de la Facultat.

8. Pot ajudar molt a comprendre l'abast de la doctrina conciliar el coneixement històric dels debats dins les sessions conciliaris, tot rellegant les publicacions del P. Yves Congar (*Diario del*

Efectivament, les diòcesis catalanes varen viure aquests canvis socials i varen realitzar un esforç molt important per aplicar les resolucions conciliars. En realitat, no es tractava de fer uns canvis espectaculars innovadors, sinó d'aplicar les intuïcions i les reflexions teològiques pastorals realitzades pels diversos moviments eclesials que varen preparar el terreny per a la convocatòria i la realització del Concili Vaticà II.⁹

Aquesta etapa representà una renovació important de les diòcesis catalanes. És un període en què, per a la reflexió, la difusió i l'aplicació conciliar, varen tenir una importància cabdal dues institucions d'àmbit català situades a Barcelona: la Facultat de Teologia de Barcelona, en les seves dues seccions de Sant Pacià i de Sant Francesc de Borja, i el Centre d'Estudis Pastorals de les Diòcesis Catalanes.

Tanmateix, a poc a poc, ens vàrem anar adonant que la renovació eclesial no era solament una qüestió de formes més o menys profundes, sinó principalment d'una renovació de fons i que, per això, implicava una transformació constant, pacient i a llarg termini. La investigació històrica sobre la renovació litúrgica¹⁰ i catequètica,¹¹ la renovació de les parròquies¹² i el desenvolupament dels moviments laicals apostòlics,¹³ que en gran part encara està per fer, pot aportar molta llum per a comprendre la creativitat i el compromís d'aquells anys.

Aquesta presa de consciència de la dificultat de la renovació eclesial va fer que, amb el pas dels anys, algunes persones sentissin cansament, que d'altres perdessin la il·lusió, que alguns sectors importants eclesials abandonessin l'esforç i, finalment, que uns altres reaccionessin pensant que la renovació no era

Concilio, Barcelona: Estela 1962-1965) i, també, del periodista José L. Martín Descalzo al diari *La Gaceta del Norte* (1961-1965).

9. Vegeu l'obra en cinc volums, dirigida pel professor Giuseppe ALBERIGO, *Historia del Concilio Vaticano II*, Leuven – Salamanca: Peeters – Sígueme. L'edició castellana és a càrrec de Evangelista Vilanova (1999-2002).

10. Vegeu l'estudi del professor Joan BELLAVISTA, *El Centre de Pastoral Litúrgica de Barcelona (1958-1983)*, Barcelona 1987.

11. Els «Butlletins de Catequesi» del Secretariat Interdiocesà de Catequesi de Catalunya i Balears (SIC), les nombroses publicacions i la llarga tradició de les Escoles d'Estiu per a catequistes, són un material bàsic per a investigar la història de la renovació catequètica.

12. La participació de Catalunya en els Col·loquis Europeus de Parròquies ha estat notable i, encara avui, continua essent molt remarcable. Les actes d'aquests col·loquis podrien furnir els materials per a una tesi doctoral que donés compte dels intents realitzats per a la renovació del tarannà i de les estructures parroquials.

13. Catalunya ha tingut diversos presidents i consiliaris mundials dels Moviments Apostòlics, que han estat reconeguts internacionalment. A tall d'exemple, podem destacar l'homenatge a Mn. Bonaventura Pelegrí, organitzat el dia 1 de febrer de l'any 2002, conjuntament per Pax Romana Internacional, el Centre d'Estudis Pastorals de les Diòcesis Catalanes i l'Institut Superior de Ciències Religioses – IREL de Lleida. Vegeu la publicació *Església i societat en diàleg* (Lleida: Pagès Editors 2001), on hi ha 31 col·laboracions de nivell local, català i internacional. Podria ser molt il·luminador per a l'acció pastoral analitzar i reflexionar teològicament l'experiència històrica viscuda per tots aquests membres de les Esglésies de Catalunya.

possible. És difícil realitzar l'anàlisi d'una crisi des del seu interior, perquè les persones tendim a simplificar les anàlisis. Tanmateix, quan es podrà fer aquesta anàlisi, al costat dels errors comesos, es destacaran dos aspectes molt positius i bàsics per a la vivència de la fe. L'anàlisi històrica reconeixerà que fou una generació que va estimar la gent del seu temps i que va intentar transmetre la fe a les persones del seu entorn.¹⁴

Tanmateix, hi ha també uns altres sectors eclesials que no solament no han abandonat la renovació conciliar, sinó que la viuen amb un compromís conscient i conseqüent. Quan es mira la realitat humana en blanc i negre es tendeix a l'eufòria o la depressió, però si ens atansem a la realitat tenint en compte la seva complexitat, podem descobrir que totes les generacions humanes són ambigües i que hi ha tot tipus de posicions. Una mirada a la realitat sòcio-eclesial actual mostra que hi ha molts reptes, però també hi ha signes d'esperança.¹⁵

Aquesta situació complexa i difícil ha generat en l'ambient actual eclesial una doble reacció que es va fer ben palesa durant la celebració del Concili Provincial Tarraconense. D'una banda, hi ha una actitud involucionista que, a causa de la por a la magnitud dels reptes actuals, vol retornar al passat i que, fins i tot, no té cap recança a afirmar que «aquests anys postconciliaris no han servit per a res». De l'altra, també hi ha una actitud de dolor i de ressentiment que, també a causa de la por a la complexitat del món contemporani, voldria reduir la renovació eclesial a algunes qüestions que, sense negar que tinguin la seva importància, no expliquen suficientment la crisi religiosa actual.¹⁶

A part d'aquesta polarització, hi ha un factor que encara posa les coses més difícils i que, justament, és la incapacitat de dialogar i d'escoltar-se els uns als altres i que de vegades, fins i tot, és una actitud que tendeix a fer una caricatura de la posició dels contraris. Aquesta manca de diàleg ha fet que el tancament sigui progressiu i que cada sector sigui cada vegada més incapaç d'aprendre dels altres. La situació de divisió interna de l'Església és un repte encara més greu que els mateixos desafiaments externs que vénen de la secularització i dels nous dinamismes de la societat contemporània.¹⁷

14. AA.VV., *Què en queda del Concili Vaticà II? En el vint-i-cinquè aniversari de la seva cloenda* (Saurí 110), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya – Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1992.

15. Són les persones que mantenen viva la renovació de les parròquies, especialment la renovació litúrgica i catequètica; el nombrós voluntariat a l'entorn de Càritas i altres institucions de compromís social; els militants dels moviments apostòlics a l'entorn de l'Acció Catòlica i altres organitzacions; i, especialment, les institucions que no han renunciat a continuar el diàleg de l'Església amb el món, en fidelitat a l'evangeli i, al mateix temps, a la recerca de solucions davant els reptes del nostre temps.

16. El Concili Provincial Tarraconense (CPT) va ser conscient d'aquesta situació, no la va eludir i va invitar a recuparar el diàleg entre aquests dos sectors polaritzats, per tal d'aprofitar els aspectes positius de tothom, sense cap excepció. Vegeu la resolució núm. 1 del CPT.

17. En aquest conflicte s'hi barreja la reflexió racional amb altres aspectes més inconscients

Entre ambdues posicions, hi ha la massa del poble de Déu que viu un gran desconcert, perquè s'adona de la necessitat de recerca religiosa en aquest món occidental pluralista i secularitzat, però que no troba un espai adequat dins l'Església per a posar-se en camí, per a debatre a fons les necessitats reals de la comunitat cristiana i de tota la societat i, en definitiva, per a encarnar amb joia l'originalitat de la fe cristiana en aquest inici del tercer mil·lenni.

La Facultat de Teologia de Catalunya i també el Centre d'Estudis Pastorals de les Diòcesis Catalanes tenen una nova responsabilitat històrica per a donar resposta a aquesta situació, de la mateixa manera que la varen tenir en acabar el Concili Vaticà II. En la seva experiència històrica, atès que guarden el record dels encerts i dels errors comesos en l'aplicació de la doctrina conciliar, poden continuar la recerca iniciada aleshores, poden enriquir-la amb la pràctica d'aquestes dècades i, en definitiva, poden acompanyar teològicament i pastoralment aquesta nova situació.¹⁸

3. *Nous reptes i nous signes d'esperança*

Per a la renovació pastoral cal partir sempre de la realitat viscuda per a detectar i descobrir un punt de partença vàlid per a endegar el nou dinamisme. La situació present planteja a les Esglésies de Catalunya *uns nous reptes i uns nous signes d'esperança*. Entre els més importants i recurrents, val la pena de subratllar-ne alguns.¹⁹

a) *El context històric que vivim*

El moment històric actual de canvi antropològic, polític, social i cultural de la humanitat que no és solament un canvi conjuntural sinó també un canvi d'època exigeix una nova reflexió teològica i pastoral que tingui en compte el

com poden ser les ferides existencials i les lluites de poder. Pot ajudar a fer aquesta anàlisi el llibre de la professora de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida, Carme AGUSTÍ I BARRI, *Feblesa i plenitud. Psicopedagogia de l'harmonia de contraris*, Lleida: Pagès Editors 2000. En aquesta perspectiva, també va ser important i il·luminadora la intervenció de Marta Trepà, vicepresidenta de la Fundació Vidal i Barraquer i professora de psicologia de la Universitat de Lleida, dins els debats del Concili Provincial Tarraconenc. Cf. les actes conciliars.

18. És urgent reprendre el diàleg entre les dues institucions, que ja es va iniciar fa anys, per a unir els esforços que s'estan fent en cada institució i posar-ho al servei de l'Església i de la societat.

19. En aquesta anàlisi seguiré la metodologia teològica de la «Lectura creient de la realitat». Vegeu el tema 8 de *La misión de la Iglesia en el Mundo*, Madrid: S/M 1989. Vegeu també l'article R. PRAT I PONS, «La lectura creyente de la realidad, una metodología teológica pastoral», *Verdad y vida* 232 (2001) 485-504.

nou model social que va emergint. La crisi de la humanitat, a part que conté en si mateixa les noves preguntes religioses de les persones, ofereix uns nous punts de referència per a fer front a les mateixes preguntes. El que ens cal és estar molt atents a aquestes noves preguntes i a aquests nous punts de referència. N'hi ha prou amb detectar algunes de les qüestions bàsiques que plantegen les ciències de la naturalesa i de la persona per a prendre consciència de les noves tasques que es plantegen a la filosofia i a la teologia. Aquesta reflexió ha d'heretar del passat l'experiència de tot el camí teològic recorregut, gràcies als moviments renovadors anteriors al Concili Vaticà II i a la reflexió teològica i pastoral postconciliar, però al mateix temps, ha de ser capaç d'innovar els mètodes, els plantejaments, el llenguatge i la proximitat a l'ésser humà contemporani. Aquesta capacitat de resposta innovadora és determinant per tal que la reflexió filosòfica i teològica no acabi essent irrellevant.

És veritat també que vivim uns temps difícils i de desconcert de molta gent, però aquesta mateixa època, malgrat la seva complexitat, pot ser favorable per a endegar i realitzar un nou diàleg obert als altres i viscut des de la pobresa de tothom.

Una mirada al fons del dinamisme de la societat actual ens pot permetre d'observar que es va produint el canvi accelerat d'una visió tradicional a una nova situació emergent. Entre les característiques d'aquest dinamisme de canvi hi ha les següents: el pas d'una societat més o menys estàtica a una societat canviant, d'una societat uniforme a una societat plural, d'una societat edificada en l'autoritat a una societat edificada en la llibertat de consciència, d'una actitud tancada en el propi grup a la necessitat de diàleg i de comunicació, de l'actitud de superioritat a la igualtat en i per al servei, de la seguretat tancada a la creativitat i a la imaginació, de les normes i lleis formals a la inseguretat i a la responsabilitat, de la garantia material a la insatisfacció i a la recerca interior, d'una comunitat cristiana de masses a l'emergència de petites comunitats frateres i vives.

Davant aquesta situació de canvi emergent, cal fer pactes de cooperació per tal que entre tots puguem complementar-nos, ser més imaginatius i, des de l'experiència del testimoniatge i de la comunió, esdevenir un pont vivent entre la realitat social emergent i la novetat de l'evangeli. És en l'interior d'aquest nou dinamisme on pot cultivar-se i anar emergint una veu profètica significativa, que treballi per la presència de la dona en tots els nivells socials, que potencii la predilecció pels «diferents» i que busqui la seva integració.

En aquest moment no hi ha lloc per a les actituds arrogants i, en canvi, aquesta pobresa col·lectiva pot ser un bon punt de partença per a compartir el que tenim i per a convertir les dificultats en oportunitats per a créixer comunitàriament. Una actitud bàsica per a aquesta nova etapa és la humilitat intel·lectual, perquè aquesta actitud és la porta oberta a la descoberta de la veritat i el camí planer per a realitzar una tasca positiva entre tothom, cercant el que ens uneix per damunt del que ens separa, tal com va afirmar de manera re-

current el papa Joan XXIII, especialment quan va assenyalar els objectius de la convocatòria del Concili Ecumènic Vaticà II.²⁰

b) *La nova recerca humanística i religiosa*

Els interrogants plantejats per les noves recerques humanístiques i religioses del món occidental i les preguntes que emergeixen de la relació creixent amb les grans religions i cultures del món oriental demanen també un diàleg teòric i pràctic de la teologia especulativa i pràctica amb aquesta nova situació de la humanitat. Si no assumim aquest repte, la teologia acadèmica pot dedicar-se a contestar qüestions que no interessin a ningú, tot ignorant les veritables preguntes de la humanitat del nostre temps.²¹

La manera pràctica per a evitar de caure en aquest parany és verificar constantment la validesa de la reflexió teològica, dialogant no solament amb els altres teòlegs sinó també amb la gent del carrer, i escoltant les persones concretes amb humilitat. Aquesta actitud permetria de copsar les noves preguntes viscudes per les persones en la vida diària. La teologia cristiana —reflexió ordenada, crítica i sistemàtica sobre Déu i la seva manifestació al món— no existeix per a donar resposta a una realitat abstracta, sinó per a ajudar els homes i dones del carrer del nostre temps. Això implica mantenir un nivell exigent de reflexió teològica sistemàtica, però també demana reservar un espai específic de reflexió teològica per a relacionar-se amb la vida de la gent del carrer i amb la pràctica pastoral eclesial.

c) *Les tensions internes eclesials*

Les tensions internes eclesials, que de vegades són notables i intenses, no són sempre negatives. Certament, aquestes tensions poden anar conduint l'Església a un enfrontament de caire psicològic i polític si, per manca de fe i de diàleg autèntic, ens aïllem en unes posicions de lluita de poder i de ressentiment. Aquest perill no pot ser ignorat, perquè hi és realment. Ara bé, aquestes tensions poden també ajudar a establir un diàleg interpersonal i una dialèctica social que aportí més llum per a donar una resposta més realista i objectiva a la

20. Vegeu el discurs inaugural del Concili Vaticà II de JOAN XXIII, «L'objectiu principal del Concili» (11 d'octubre de 1962), en *Concili Vaticà II. Constitucions, Decrets. Declaracions*, Madrid: BAC 1967, pp. 951-964

21. La proximitat a les qüestions vives de l'ésser humà concret és molt important, perquè cada vegada més hi ha una desconfiança davant les actituds de caire racionalista. Vegeu l'obra de Willigis JÄGER, «*La ola es el mar*». *Espiritualidad mística* (Camino 34), Bilbao: Desclée de Brouwer 2002.

complexitat de la situació present del món. De fet, les tensions internes de l'Església són una manifestació més de les tensions de la humanitat. Els qui ens discutim al carrer sobre els problemes humans d'una manera pluralista som els mateixos que ens discutim dins l'Església. El problema no és el debat en si mateix, que sempre és enriquidor, sinó la manera de situar-se davant els altres.

d) *El Concili Provincial Tarraconense*

El Concili Provincial Tarraconense, realitzat l'any 1995 per les diòcesis catalanes, no va ser una experiència plenament reeixida, però tampoc no va ser un fracàs ni un temps perdut. Com a relator del primer document sobre l'evangelització, vaig viure l'experiència conciliar d'una manera directa, vaig poder observar tots els moviments interns i les seves lluites, vaig poder parlar amb tothom. Això em va permetre de conèixer les raons, els sentiments, la bona voluntat i el compromís de tothom.

Certament, el Concili va donar de si el que podien oferir les persones i els grups que el formaven; tanmateix, el seu resultat final no és solament la dinàmica humana viscuda durant les sessions conciliars, sinó principalment les resolucions aprovades. Si mirem aquestes resolucions en el seu conjunt ens podem adonar que contenen tot un programa d'acció pastoral aplicada i moltes qüestions obertes que han de ser objecte de reflexió teològica especulativa i pastoral en el futur.²²

Encara queden molts compromisos pendents del Concili que han de ser treballats pels experts i aplicats a la pràctica diària de l'Església. Aquests nous reptes i aquests nous signes d'esperança podrien quedar sense resposta si no hi hagués ningú preparat per a assumir-los i elaborar-los teològicament.

e) *El mapa de les institucions teològiques*

Actualment a Catalunya disposem d'un mapa de centres d'estudis teològics que constitueixen un bon teixit eclesial per a donar resposta als reptes que tenim plantejats. Aquesta realitat, sens dubte, és un dels signes d'esperança més remarcables en el moment present.

Una de les dificultats que hi ha per a poder avançar és que tot aquest teixit d'estudis teològics no està encara suficientment interrelacionat, articulat, estructurat, vertebrat i compartit.

22. *Resolucions del Concili Provincial Tarraconense*, Barcelona: Claret 1996. El teòleg Josep M. Domingo està elaborant la seva tesi doctoral sobre el Concili Provincial Tarraconense. Aquesta tesi aportarà llum sobre el fons teològic pastoral de l'experiència conciliar.

La nova frontera del mapa dels estudis teològics és la necessitat urgent i decidida d'encetar una dinàmica nova compartida i de fer nous passos encaminats a la seva articulació i vertebració. No partim del no-res, perquè ja fa anys que s'han fet, i actualment també es fan alguns intents de coordinació amb més o menys encert i eficàcia.

Amb vista al futur, l'articulació dels centres d'estudis teològics ha de ser liderada per la Facultat de Teologia de Catalunya, que és la institució acadèmica qualificada per a dur-ho a terme. La Facultat ha de realitzar aquest lideratge en diàleg obert amb totes les altres institucions teològiques que han anat emergint en el mapa eclesial de Catalunya després del Concili Vaticà II.

4. Una possible hipòtesi de treball per a articular el mapa global de la formació teològica a Catalunya

El mapa de les institucions de formació teològica i pastoral de les diòcesis catalanes és format per la Facultat de Teologia de Catalunya, els Instituts Superiors de Ciències Religioses, el Centre d'Estudis Pastorals de les Diòcesis Catalanes, diverses fundacions especialitzades, institucions lligades als ordes religiosos, els centres de pensament cristià, les escoles de teologia, les escoles de catequesi i d'altres.

a) La Facultat de Teologia de Catalunya

La Facultat de Teologia de Catalunya és una institució universitària consolidada. Des de la seva creació ha anat desenvolupant les seves finalitats i elaborant un projecte teològic global de recerca i de docència. La seva primera i principal responsabilitat és la formació d'investigadors, de docents i donar compte d'aquesta tasca per mitjà de la publicació de les recerques realitzades pels seus professors i pels seus alumnes.

Ultra la seva tasca més específica que és la investigació científica, la docència acadèmica, l'elaboració de tesis doctorals, la publicació de la recerca realitzada i la gestió universitària, la Facultat hauria de liderar la coordinació i l'articulació de tots els esforços eclesials encaminats a la potenciació i a la difusió de la formació i la reflexió teològica dins el mapa d'estudis teològics de Catalunya.

Actualment, la Facultat de Teologia ja està fent una part important d'aquesta tasca mitjançant el patrocini dels diversos Instituts Superiors de Ciències Religioses de les diòcesis catalanes on hi ha universitats, la coordinació de la presència de la teologia en aquestes mateixes universitats i, per mitjà dels cursos de formació permanent, d'extensió universitària, de setmanes de teologia, de les publicacions, etc.

b) *Els Instituts Superiors de Ciències Religioses*

Els Instituts Superiors de Ciències Religioses que hi ha a actualment a Catalunya són sis. N'hi ha dos a Barcelona i un a Girona, Lleida, Tarragona i Vic. D'aquests Instituts Superiors n'hi ha cinc patrocinats per la Facultat de Teologia, però existeix una coordinació entre tots els Instituts i la Facultat.²³

La tasca específica dels Instituts Superiors és la formació teològica dels alumnes segons les diverses orientacions específiques de cada Institut, però també han de realitzar un diàleg institucional amb les institucions universitàries civils, han de col·laborar a la formació d'agents de pastoral qualificats per a les necessitats de les diòcesis i, en la mesura del possible, també han de desvetllar vocacions a la investigació i a la docència teològica. Podem dir que els diversos Instituts Superiors de Ciències Religioses que hi ha a Catalunya, bàsicament, estan realitzant tots aquests compromisos amb eficàcia i qualitat.

La coordinació de la Facultat de Teologia amb els Instituts Superiors està funcionant molt bé i aquest suport als Instituts per part de la Facultat realitza una novetat important per al futur i la renovació de l'acció pastoral de les diòcesis catalanes.

La Facultat de Teologia i els Instituts Superiors són els centres universitaris dedicats a l'estudi de la teologia que hi ha a Catalunya. Tanmateix, hi ha unes altres entitats dedicades a reflexió teològica i pastoral amb les quals caldria connectar per tal d'establir una coordinació més efectiva i més àmplia.

c) *El Centre d'Estudis Pastoral de les Diòcesis Catalanes*

En primer lloc, cal destacar la importància del Centre d'Estudis Pastoral de les Diòcesis Catalanes (CEP). El CEP, que va realitzar una gran tasca de mentalització i divulgació del Concili Vaticà II, amb el pas dels anys va anar creant diversos seminaris de recerca en el camp de la pastoral aplicada. Actualment és una institució jurídica d'àmbit català, com ho és també la Facultat de Teologia de Catalunya. És, doncs, un instrument al servei de les diòcesis catalanes que depèn de la Conferència Episcopal Tarraconense i que és convenient i necessària per a donar acollença a les iniciatives interdiocesanes de pastoral aplicada.²⁴ La Facultat i el CEP tenen uns lligams de coordinació i cooperació, però cal desenvolupar-los i potenciar-los.

23. Vegeu les Guies i Directoris dels diversos Instituts i també les publicacions que van fent. Hom es pot adonar de l'esforç dut a terme i de la qualitat de la tasca acadèmica que s'està fent. L'intercanvi entre els directors dels Instituts, formant equip amb el Degà-President i el Vicedegà de la Facultat de Teologia, és molt positiu i contribueix a assegurar-ne la qualitat acadèmica.

24. Vegeu l'organigrama del CEP, els cursos que imparteix, els seminaris de recerca pastoral aplicada que promou i les seves publicacions, especialment la revista *Quaderns de Pastoral*.

A part d'aquesta especificitat, el CEP ofereix uns cursos sistemàtics d'ini-
ciació a l'acció pastoral molt útils per a les zones necessitades de formació
d'agents de pastoral aplicada i que no tenen accés ni a la Facultat de Teologia
ni als Instituts Superiors. Al mateix temps, ofereix alguns cursos de formació
permanent, diversos seminaris de recerca pastoral i, a més de la revista *Qua-*
terns de Pastoral, té algunes publicacions de llibres.

L'especificitat del Centre d'Estudis Pastorals, doncs, és la realització de
les tasques encomanades per l'episcopat català i la formació d'agents de pas-
toral aplicada; aquesta tasca no és realitzada ni per la Facultat de Teologia de
Catalunya, ni pels Instituts Superiors, excepte en el cas que el mateix institut
hagi endegat un departament de pastoral aplicada, com és el cas de la funda-
ció IREL de Lleida.²⁵ Per tant, és important enfortir la relació de la Facultat de
Teologia i dels Instituts Superiors amb el Centre d'Estudis Pastorals de les
Diòcesis Catalanes.

d) *La Universitat Ramon Llull*

En aquesta perspectiva del diàleg interdisciplinari cal destacar l'existència
de la Universitat Ramon Llull (URL), constituïda per la federació de diverses
institucions universitàries. Aquesta universitat d'inspiració cristiana ha anat reu-
nint, coordinant i integrant iniciatives ben diverses i en l'actualitat és una ex-
periència universitària ben consolidada. Encara que el seu objectiu és el propi
de les universitats civils, per les seves característiques també pot establir uns
llogams de cooperació amb les institucions teològiques de Catalunya, i aquesta
cooperació pot ser beneficiosa per a tothom.²⁶

e) *Les fundacions especialitzades*

Els darrers anys, també s'han anat creant a Catalunya algunes fundacions
dedicades al diàleg interdisciplinari. Entre aquestes institucions podem desta-
car la Fundació *Vidal i Barraquer*, dedicada al diàleg entre la psicologia i la
religió, la Fundació *Lluís Espinal*, dedicada a la interrelació cristianisme i jus-

25. Vegeu la *Guia de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida – IREL* del curs 2002-2003, on figura la creació d'un departament de pastoral aplicada, dedicat a la formació d'agents de pastoral. És un programa que, a part de la formació teològica, atén la formació espiritual i pràctica. Els alumnes fan pràctiques pastorals en les parròquies, arxiprestats, delegacions i institucions diocesanes i, al final dels dos cursos que dura el programa, elaboren una memòria-síntesi de l'experiència realitzada i de la reflexió teològica pastoral que han fet.

26. La Facultat de Teologia ja té una col·laboració establerta amb la Facultat Eclesiàstica de Filosofia, que pertany a la Universitat Ramon Llull. Tot respectant l'autonomia de cada institució, és convenient potenciar la col·laboració en l'àmbit de la recerca religiosa.

tícia, la Fundació *Joan Maragall*, dedicada al diàleg cristianisme i cultura, la Fundació *Claret*, que investiga sobre el missatge cristià i la comunicació. A més a més d'aquestes fundacions situades a Barcelona, hi ha la Fundació *Manyà* de Tortosa, l'*Albergueria* de Vic i l'*IREL* de Lleida.²⁷

Aquestes entitats, encara que no són estrictament universitàries ni ofereixen uns cursos regulats, a partir de la seva respectiva especialitat aporten molts elements a la teologia i, a la vegada, depenen en gran part de la reflexió teològica que es realitza a la Facultat de Teologia de Catalunya. Cada una té els seus límits, però aquestes fundacions en el seu conjunt són d'un gran valor i complementen la recerca universitària acadèmica, perquè estan especialitzades en diversos camps del saber. Sense perdre la seva identitat i llibertat, haurien d'establir uns acords de cooperació amb les institucions teològiques universitàries.

f) *Altres institucions dedicades a l'estudi de la teologia*

Finalment, hem d'afegir a aquesta llista un llarg nombre d'institucions no universitàries que treballen en el camp de la formació teològica, com són els instituts teològics, les escoles de teologia, les escoles de catequistes, els centres de pensament cristià, les diverses institucions acadèmiques dependents de les congregacions religioses, i especialment el CEVRE, la reflexió teològica que promouen els moviments especialitzats en els seus plans de formació i altres iniciatives que fan un servei important a la comunitat cristiana.²⁸

La col·laboració de totes aquestes institucions podria multiplicar les energies per a afrontar les qüestions més candents del moment present. Entre els temes urgents pendents comuns, objecte de reflexió antropològica, teològica i pastoral, podem destacar-ne alguns:

Teologia especulativa i pràctica, Teologia, espiritualitat i pastoral, La metodologia teològica pastoral, Secularització i religió, Religions i cristianisme, Valors i transcendència, Evangeli i sentit de la vida, Ciència i fe, Ciències humanes i fet religiós, Cultura i fe, Ètica i fe, Política i fe, Salut mental i fet religiós, Teologia i conflicte social, Llenguatge social i comunicació de la fe, La transmissió de la fe als joves, Economia i evangeli, Mitjans de comunicació, publicitat i evangeli, Fe cristiana i transformació de la societat, Presència pú-

27. Els projectes globals i els programes d'aquestes entitats són diversos, però els seus objectius coincideixen en la potenciació del diàleg de l'Església amb la societat del nostre temps. Actualment s'han iniciat uns contactes entre aquestes institucions per a establir un diàleg permanent i, d'aquesta manera, potenciar les seves activitats.

28. Seria molt important elaborar un informe acurat de totes aquestes institucions. Per la informació que ja consta, podem dir que són unes iniciatives molt diverses, perquè responen a necessitats concretes, però que contenen algunes intuïcions i pràctiques útils per a un projecte comú i diversificat.

blica de l'Església en la societat, Alliberament i salvació, Pluralisme i comunió, Comunió i missió, Teologia Pastoral Aplicada, Teologia i servei pastoral, Pastoral profètica i eucaristia, Evangelització i catequesi, Personalització de la fe i pastoral popular, Teologia i Universitat, Criticitat i creativitat, Pactes de cooperació i acció pastoral, i un llarg etcètera.

Una sola institució no pot reflexionar sobre tots aquests temes i assolir un bon resultat, però la col·laboració entre aquestes institucions podria permetre d'avançar molt més en aquesta reflexió i multiplicar les energies amb vista a una eficàcia pràctica. El que cal és que cada institució ocupi el seu propi lloc específic i que totes plegades cooperin amb fluïdesa i amb esperit de servei a la comunitat cristiana i a tota la societat. És fàcil imaginar la potència d'un Congrés Teològic i Pastoral, organitzat conjuntament per totes aquestes institucions.

La Facultat de Teologia de Catalunya té el repte de liderar aquest projecte global d'articulació de les diverses institucions dedicades a la reflexió i a la formació teològica. Per a portar-ho a terme ha d'establir connexions d'informació i de cooperació entre totes aquestes institucions i, a partir d'aquest coneixement mutu, podria anar vertebrant una xarxa i un projecte d'investigació, de reflexió i de formació teològica pastoral al servei de l'Església i de la societat.

II. MOTIUS QUE FAN CONVENIENT LA CREACIÓ D'UN DEPARTAMENT DE TEOLOGIA PASTORAL, DINS LA FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA

La Facultat de Teologia ha de liderar l'elaboració d'un projecte teològic global per a Catalunya, s'ha de plantejar les noves passes que cal fer amb vista a assolir aquest objectiu, ha de prendre consciència d'aquesta nova frontera del seu compromís i ha de posar els mitjans per tal que no quedi en un pur desig, sinó en un projecte operatiu. Un dels mitjans concrets per a dinamitzar aquest procés liderat per la Facultat de Teologia de Catalunya és la creació en el seu interior d'un departament de teologia pastoral que vagi preparant el terreny, tot explorant les noves necessitats i les seves possibilitats.

Hi ha diverses raons que aconsellen la creació d'aquest departament especialitzat en la teologia pastoral. Podem subratllar-ne algunes de les més importants.

1. *L'experiència consolidada de la docència de Teologia pastoral, dins els cursos institucionals, i del Curs de Preparació al Ministeri, que demana una reflexió continuada i permanent per a innovar la docència i dinamitzar la recerca de la teologia pastoral*

En el currículum ordinari de la Facultat hi ha l'assignatura de teologia pastoral en els cursos institucionals i també un curs de preparació al ministeri per als alumnes de la Facultat que es preparen per al ministeri presbiteral i diaconal.

Aquests cursos ja fa anys que s'imparteixen i amb el pas del temps han anat madurant i s'han anat consolidant. Tanmateix, per a no caure en la rutina i per a avançar en la recerca i en la docència, cal crear un equip que vetlli per la qualitat d'aquestes assignatures i que realitzi una tasca continuada de dinamització i d'innovació de la matèria. El camí normal per a donar resposta a aquesta necessitat és el propi d'un departament especialitzat de teologia.

Provisionalment s'ha anat suplint aquesta necessitat d'innovació amb l'esforç personal, però després de dur a terme aquesta tasca d'una manera provisional durant més de vint-i-cinc anys, per a preparar el futur potser ha arribat l'hora d'unir esforços i de fer-ho d'una manera comunitària, més objectiva i institucionalitzada.

2. Situar el tractat de Teologia pastoral en el context dels altres departaments que ja existeixen, com el Dret Canònic, la Història de l'Església i la Teologia dels Països Catalans, segons l'article 41 dels estatuts de la Facultat de Teologia

L'organització ordinària normal de la recerca i de la docència de la Facultat de Teologia es realitza per mitjà dels departaments. Actualment hi ha uns departaments especialitzats i uns instituts que funcionen plenament, que estan capacitats per a oferir una llicència especialitzada i per a dirigir tesis doctorals.

A part d'aquests departaments de l'Institut de Teologia Fonamental, l'Institut de Litúrgia, els Departaments de Teologia Sistemàtica, Moral i Bíblia, també hi ha altres departaments que donen suport a algunes assignatures bàsiques dels estudis teològics, com són els departaments d'Història de l'Església i Dret Canònic. A més a més, hi ha un departament especialitzat en la Teologia dels Països Catalans.

El camí ordinari per a consolidar la recerca i la docència de la teologia pastoral dins l'organigrama de la Facultat, doncs, és la creació d'un departament especialitzat. Crec que han passat ja suficients anys per a plantejar la conveniència de la creació d'aquest departament. Altrament, l'assignatura i el curs de preparació al ministeri queden en una situació anormal i, a llarg termini, fins i tot poden derivar en una situació de marginació.

La integració de la teologia pastoral dins el departament de Teologia Sistemàtica, tal com s'ha fet fins ara, no soluciona aquesta necessitat, perquè el departament de Teologia Sistemàtica té molta feina i responsabilitat en la marxa de la Facultat i això fa que no disposi del temps suficient per a analitzar els temes propis de la teologia pastoral. Aleshores no hi ha una atenció específica ni hi podrà haver cap innovació amb vista al futur.

3. *Reprendre els intents anteriors de la Facultat de Teologia de Catalunya de crear un Institut Superior de Pastoral i, posteriorment, d'un Departament de Teologia Pastoral*

La Facultat de Teologia s'ha plantejat anteriorment diverses vegades la necessitat d'una reflexió teològica pastoral i de dotar-se dels mitjans adequats per a dur-la a terme.

En un primer moment es va plantejar la possibilitat de crear un Institut Superior de Pastoral. Amb aquesta finalitat es va constituir una comissió, presidida pel Degà-President, que en aquell moment era el Dr. Gaspar Mora. Aquesta comissió, fins i tot, va elaborar l'esborrany d'un Pla d'estudis i d'uns Estatuts. Per circumstàncies diverses aquell projecte es va deturar. La raó que es va donar per a ajornar la creació del departament de teologia pastoral fou la manca de suficients professors especialitzats en teologia pastoral. Aquesta raó avui ja no es dona i aquesta nova situació permet de replantejar aquell objectiu ajornat i donar-hi una resposta positiva.

En un segon moment, es va parlar sobre la possibilitat de crear un departament especialitzat de teologia pastoral. Aquesta és una opció que depèn solament de la decisió de la mateixa Facultat i que solament ha de ser aprovada pel Consell de Facultat. Han passat uns anys i aquesta segona opció tampoc no ha arribat a recibir.

Tanmateix, les raons que varen plantejar la necessitat d'obrir la Facultat a aquesta nova recerca teològica continuen essent-hi presents i amb el pas del temps s'han accentuat. Per això, caldria dinamitzar aquest tema que encara està pendent. Es podria dinamitzar de nou el procés constituint un departament similar al de Dret Canònic, d'Història de l'Església i de la Teologia dels Països Catalans. La consolidació d'aquest primer nivell faria veure si més endavant cal fer nous passos.

De tota manera, és convenient iniciar aviat aquest procés perquè, tal com hem vist en les raons anteriorment exposades, és una urgència plantejada pels nous reptes i signes d'esperança de la societat del nostre temps, per les necessitats de la mateixa Església catalana, per la petició d'alguns alumnes que actualment cursen els estudis teològics a la Facultat i també per altres possibles estudiants que consta que estarien disposats a fer la llicència i el doctorat en l'especialitat de Teologia pastoral.

4. *Establir una relació més institucionalitzada amb el Centre d'Estudis Pastoral i amb les fundacions especialitzades*

La Facultat de Teologia de Catalunya ja fa anys que té un conveni de col·laboració amb el Centre d'Estudis Pastoral. He afirmat abans que són dues institucions d'àmbit català que afecten totes les diòcesis catalanes. Actualment caldria desenvolupar unes noves relacions que responguin a les respectives identitats i també a les necessitats del moment present.

La Facultat té per objectiu el propi d'un centre universitari, que és la formació d'investigadors i docents en tots els àmbits de la teologia, inclosa la teologia pastoral.

El Centre d'Estudis Pastorals té com a objectiu la tasca de desenvolupar una teologia pastoral aplicada i divulgar els resultats d'aquest desenvolupament en les diòcesis catalanes.

Són dos objectius autònoms que no solament no s'interfereixen, sinó que es poden enriquir mútuament. La Facultat no es pot dedicar a elaborar una pastoral aplicada, perquè no és l'objectiu específic d'un centre universitari. El Centre d'Estudis Pastorals no disposa dels mitjans per a dur a terme una recerca teològica pastoral adequada, perquè tampoc no és el seu objectiu. La relació entre ambdues institucions seria molt positiva, perquè podria multiplicar els resultats dels esforços que es realitzen.

Un diàleg obert, clar i sense prejudicis pot conduir a trobar els camins concrets per a desenvolupar aquesta col·laboració. El model de la relació entre l'Institut de Litúrgia de la Facultat de Teologia i el Centre de Pastoral Litúrgica pot ajudar a aplanar aquest camí, perquè és un referent ben concret de col·laboració entre la teologia litúrgica i la pastoral litúrgica aplicada.

D'una manera similar, caldria iniciar un diàleg per a establir acords de col·laboració amb les fundacions dedicades al diàleg interdisciplinari com són la Fundació Psicologia i Religió «Vidal i Barraquer», la Fundació Cristianisme i Justícia «Lluís Espinal», la Fundació Cristianisme i Cultura «Joan Maragall» i la Fundació «Claret» Missatge Cristià i Comunicació.

5. Acompanyar teològicament els estudiants que es preparen per al servei pastoral dins l'Església i en el món

Hi ha un nombre important d'estudiants de la Facultat que es preparen per al servei pastoral. Quan parlo del servei pastoral no em refereixo solament als estudiants que es preparen per al ministeri presbiteral i diaconal, sinó també als altres estudiants que necessiten la formació teològica per als seus compromisos dins l'Església i en el món secular.

Aquests alumnes, durant el seu currículum acadèmic, solament disposen de tres crèdits de teologia pastoral, que només permeten de posar les bases teològiques per a una teologia pastoral fonamental. Certament, si ho comparem amb els estudis d'algunes altres Facultats de teologia, veurem que el nombre de crèdits és realment petit.

Sense entrar en un debat sobre la conveniència d'ampliar el nombre de crèdits dedicats a la teologia pastoral especial —teologia pastoral profètica (kerigmàtica i catequètica), teologia pastoral litúrgica i teologia pastoral estructural educativa—, podem afirmar que la Facultat hauria d'oferir la possibilitat d'ampliar la formació teològica pastoral per als alumnes que ho desitgin.

La separació radical entre la teologia especulativa i la pràctica pastoral té el perill de crear en els alumnes una divisió interior entre la teoria i la pràctica que no és bona ni per a la teologia especulativa ni per a l'acció pastoral. Aquesta és la reflexió de l'article «La teologia pastoral en el conjunt dels estudis teològics».²⁹ Aquesta separació, com queda subratllat en l'article, a part d'aquest perill, explica el fet que molt alumnes no continuïn els estudis de la llicència especialitzada. La raó és que al llarg dels estudis institucionals no han entès el sentit ni la importància d'una veritable formació teològica no solament per a la reflexió, sinó també per a realitzar una tasca pastoral de qualitat, sigui en l'interior de l'Església o bé en els seus compromisos en el món secular.

Aquesta mancança, que es pot analitzar fent un estudi sobre la valoració de la formació acadèmica de les diverses promocions de la Facultat, és important i demana una resposta imaginativa i innovadora en la metodologia i el llenguatge emprats.

6. Integrar dins la Facultat els teòlegs de les diòcesis catalanes que aquests darrers anys s'han especialitzat en teologia pastoral en altres Facultats de teologia

Aquests darrers anys hi ha hagut diverses persones que s'han especialitzat en teologia pastoral en altres Facultats universitàries. Actualment aquests teòlegs especialitzats en teologia pastoral estan duent a terme la seva tasca en diverses diòcesis catalanes i certament ho fan d'una manera positiva, però aïllada.

Per aquesta raó és important reunir-los amb un doble objectiu. El primer objectiu és la conveniència d'establir una cooperació en la reflexió teològica, per tal de posar-la al servei de les Esglésies de la Conferència Episcopal Tarraconense i de Barcelona.

El segon objectiu és estendre els seus coneixements teològics a més gent i, d'aquesta manera, anar creant una escola catalana de reflexió teològica pastoral. A més a més, al mateix temps que la Facultat aglutinaria aquest col·lectiu de teòlegs, hi hauria altra gent que es va especialitzar fa més anys que també es podria integrar en el projecte. Per la informació de què ja dispo, em consta que hi ha un bon nombre de persones interessades a posar en marxa aquest projecte global.

Si la Facultat de Teologia no assumís i endegués aquest procés de reflexió teològica pastoral, arrelat a Catalunya, a partir dels problemes de la gent del nostre temps, s'empobriria a si mateixa i cauria en un error històric del qual se li podran demanar comptes en el futur. Per això, no ha de marginar aquesta necessitat i ha de fer un bon discerniment. Després d'aquest discerniment, la de-

29. *RCat* XXI/2 (1996) 343-375.

cisió pot ser positiva o negativa; tanmateix, per la seva urgència és una qüestió que no pot ser marginada.

Per altra banda, si aquest projecte no és realitzat per la Facultat de Teologia de Catalunya, donada la seva necessitat i urgència, hauria de ser realitzat per altres institucions eclesials. Aleshores tothom hi sortiria perdent, perquè la qualitat de la reflexió no seria la mateixa.

7. Preparar investigadors i docents en el camp de la teologia pastoral

La constitució dels diversos Instituts Superiors de Ciències Religioses de Catalunya exigeix un professorat degudament preparat. Aquest professorat s'ha de formar a la Facultat de Teologia, perquè és l'única institució qualificada per a atorgar la titulació corresponent. Els Instituts ja disposen de filòsofs i teòlegs especialitzats en els camps de les ciències humanes, de la teologia fonamental, sistemàtica, bíblica, moral i litúrgica; tanmateix no disposen de professors qualificats en el camp de la teologia pastoral.

Aquesta mancança és encara més greu en la pràctica, perquè l'orientació teològica de la majoria dels Instituts Superiors està relacionada amb la teologia pastoral, com, per exemple, la pastoral general, la catequètica, l'ensenyament de la religió, l'ecumenisme, la formació teològica d'agents de pastoral, etc.

Aquesta necessitat és important, perquè altrament els Instituts no podran assolir el seu objectiu últim, que és la col·laboració en la renovació interna de l'Església i en el desenvolupament d'un diàleg obert amb tota la societat humana en general i amb el món intel·lectual en particular.

Un teòleg tan especulatiu com Bernard Lonergan, quan exposa els resultats de la seva recerca sobre el mètode teològic afirma que el cercle hermenèutic de la teologia no acaba fins que realitza el que ell anomena la vuitena especialitat funcional de la teologia, que és la «comunicació».³⁰

Aquesta comunicació implica un doble moviment: verificar la validesa de la recerca teològica sistemàtica quan aquesta entra en contacte amb la realitat humana i escoltar les veritables qüestions de les persones i dels col·lectius per a plantejar-les als teòlegs en la recerca teològica especulativa. D'aquesta manera, l'especialitat de la «comunicació» tanca el cercle hermenèutic de la recerca teològica, tot verificant la seva qualitat, i el torna a obrir a la recerca teològica per mitjà de les noves qüestions que planteja a partir de la realitat viscuda.

Aquesta comunicació ha de ser «cognitiva, constitutiva i efectiva».³¹ La comunicació «cognitiva» té per objectiu transmetre uns continguts teològics or-

30. Bernard LONERGAN, *Method in Theology*, London: Darton, Longman & Todd 1971, pp. 355-368.

31. *Ibidem*.

denats, crítics i sistemàtics, però amb objectivitat, solidesa i claredat.³² La comunicació «constitutiva» és la que té cura de realitzar i viure aquesta transmissió a partir de l'estructuració d'una vida comunitària evangèlica evolucionada i adulta.³³ La comunicació «efectiva» cerca els mitjans per tal que la comunitat cristiana disposi d'unes mediacions concretes que puguin transmetre els continguts teològics, construir la comunitat d'una manera pedagògica i eficient, i establir una relació dialogal oberta amb el món del nostre temps.³⁴

La formació dels professors que han de tenir cura d'aquesta especialitat de la «comunicació» és una responsabilitat de la Facultat de Teologia. Si no es fa durant els primers anys de la vida dels Instituts Superiors, aquests poden agafar uns vicis difícils de solucionar en un futur no gaire llunyà.

8. *La fidelitat al Concili Provincial Tarraconense quan afirma que «se sent interpel·lat pel distanciament mutu entre l'Església i molts homes i dones del nostre temps» i, per això, «insta els centres de teologia i pastoral a l'estudi d'aquests processos i de les seves causes i conseqüències»*³⁵

L'eix vertebrador del Concili Provincial Tarraconense fou l'evangelització interna de l'Església i la transmissió de la fe a la nostra generació per mitjà del testimoni i la paraula.³⁶

Aquest objectiu no és gens fàcil d'assolir, perquè, d'una banda, vivim en una societat pluralista i secular postcristiana, que molt sovint i de manera cada vegada més massiva desconeix els elements essencials de l'evangeli i la fe cristiana. A part d'aquest fet sociològic, hi ha un altre factor que encara complica més les coses, i és la realitat de molta gent que considera l'Església com quelcom del passat que no solament no té res a dir a la gent d'avui, sinó que a més a més ha comès molts errors al llarg de la seva història.³⁷

Tanmateix, al mateix temps que es dona aquest fenomen de la secularització i de la marginalització de l'Església dels corrents que treballen a favor del futur de la humanitat, han anat emergint unes noves necessitats religioses en molta gent de la nostra generació, fins al punt que es comença a reconèixer com un dels fenòmens socials més importants del futur més immediat.

32. *Ibíd.*, 356.

33. *Ibíd.*, 358.

34. *Ibíd.*, 361-366.

35. Resolució núm. 3 del CPT.

36. Resolució núm. 1 del CPT.

37. L'anàlisi històrica objectiva i concreta sobre l'Església en els països occidentals encara està per fer, perquè hi ha una tendència general a voler justificar-ho o bé a subratllar solament els aspectes negatius. Com a model de recerca, vegeu el que es reflecteix en l'obra d'Enrique DUSSEL, *Historia de la Iglesia en América Latina*, Barcelona: Nova Terra 1972.

El Concili Tarraconense va detectar clarament aquesta situació i aquesta nova necessitat i, com és natural, no va poder resoldre el problema, a causa de la seva dificultat i de la seva complexitat. Per aquesta raó, va encomanar la tasca de la investigació històrica, la reflexió antropològica, teològica i pastoral del fenomen als «centres teològics i pastorals».³⁸

Com ja he afirmat abans, a casa nostra disposem de diverses institucions teològiques i pastorals que poden col·laborar en aquest compromís. Cada institució és limitada, però el conjunt de totes les institucions disposa de força recursos. La complexitat de la recerca fa que es necessiti la col·laboració de tothom sense excepció. Tanmateix, qui té la responsabilitat més gran de liderar el projecte i dedicar el màxim d'energia possible a aquesta demanda conciliar és la Facultat de Teologia.

La Facultat de Teologia ha de passar al davant d'aquesta recerca en la mesura de les seves possibilitats, principalment per mitjà de la recerca i la docència, però pot multiplicar la seva aportació si és capaç d'aglutinar, interessar i coordinar totes les altres institucions catalanes compromeses a donar una resposta i a realitzar el seu propi compromís amb vista a aquesta demanda conciliar. D'aquesta manera es pot aconseguir que els grans esforços que es fan entre tots donin millors resultats a causa de la cooperació entre les institucions.

Conscient d'aquesta necessitat, el Concili Provincial Tarraconense també va fer una crida urgent a la cooperació i a la comunió de tothom, per tal que sigui possible la vivència de la fe i la seva transmissió a la gent del nostre temps.³⁹

9. La prioritat d'elaborar un llenguatge teològic adequat per a l'evangelització

L'evangelització és un procés complex i amb diversos elements, tal com va exposar amb claredat l'Exhortació Apostòlica de Pau VI, *Evangelii Nuntiandi*.⁴⁰

El document, que recull les aportacions del Sínode dels bisbes sobre l'evangelització, assenyala com a elements essencials de la transmissió de la fe els següents: «renovació de la humanitat, testimoni, anunci explícit, adhesió del cor, entrada en la comunitat, acolliment dels signes i iniciatives d'apostolat».⁴¹

En aquesta definició, seguint la metodologia de Bernard Lonergan quan es refereix a la «comunicació», hi ha uns elements «cognitius, constitutius i efectius». Per aquesta raó, tal concepció de l'evangelització implica el compromís de tota la comunitat cristiana.

38. Resolució núm. 3 del CPT.

39. Resolució núm. 1 del CPT.

40. Capítol II de l'Exhortació Apostòlica *Evangelii Nuntiandi* (EN).

41. EN, 24.

Fan falta totes les mediacions, però cadascú ha d'aportar la seva especificitat pròpia. L'aportació pròpia de la teologia és l'elaboració d'un llenguatge exacte i fidel a la tradició de la fe, però al mateix temps entenedor i lligat a l'experiència i a la maduresa de les persones del nostre temps.⁴²

L'elaboració d'aquest llenguatge, doncs, no és una tasca d'aficionats, sinó que planteja unes exigències que demanen una veritable especialització, que és la pròpia dels experts. Aquests experts, però, han de ser capaços d'una reflexió teològica especulativa i pràctica. Quan tan sols és especulativa, de vegades queda lluny de la realitat, però quan és excessivament immediatista i pragmàtica no té qualitat. La teologia pastoral és l'especialitat teològica que articula la reflexió especulativa i pràctica d'una manera ordenada, crítica i sistemàtica. Aquesta tasca és a la base de l'elaboració d'un llenguatge teològic adequat i significatiu per a la nostra generació.

Aquestes deu raons descrites justifiquen la conveniència i fins i tot la urgència de la creació d'un departament de teologia pastoral dins la Facultat de Teologia de Catalunya. Així, doncs, cal reflexionar sobre les condicions de la realització pràctica del projecte.

Consideracions jurídiques

Des del punt de vista jurídic, la creació d'un departament especialitzat dins la Facultat de Teologia, segons els Estatuts de la Facultat, és un procés clar i senzill que solament depèn d'ella. Per a prendre una opció afirmativa, solament cal discernir la conveniència de la seva creació per part del Consell de Facultat i tenir una voluntat decidida de crear-lo.

Val la pena recordar el que diuen els Estatuts de la Facultat, en el capítol que fa referència a la seva organització per departaments, que és el descrit de l'article 39 fins al 44:

L'article 39 afirma que, a efectes docents, la Facultat de Teologia de Catalunya s'organitza per mitjà dels departaments.

L'article 40 permet de crear els departaments que calgui per al bon funcionament de la Facultat.

L'article 41 descriu els departaments que existeixen i explica el procés que cal seguir per a constituir un nou departament.

L'article 42 assenjala com ha de ser l'organització i l'estructura interna d'un departament.

L'article 43 és el que fa referència a una de les finalitats específiques del departament, que és la docència acadèmica.

L'article 44 fa referència a l'altra finalitat específica del departament, que és la investigació.

42. EN, 58.

El camí jurídic, doncs, per a encarrilar el departament de teologia pastoral és senzill i, tal com ja he dit abans, depèn solament del discerniment i de la voluntat de la mateixa Facultat.

III. ETAPES A SEGUIR, A PARTIR DE L'APROVACIÓ DEL DEPARTAMENT DE TEOLOGIA PASTORAL

Els processos de canvi de totes les institucions, quan no hi ha una emergència que aconselli el contrari, s'han de realitzar amb claredat en els seus objectius i amb calma en les seves mediacions materials i temporals. La creació d'un nou departament hauria de respectar també aquests criteris generals.

Per aquesta raó, una vegada creat el departament, s'haurien de cobrir dues etapes: la seva posada en marxa, una més constitutiva del departament a nivell intern, i una altra posterior de desenvolupament del seu dinamisme. Pot ser útil reflexionar sobre aquesta manera concreta de dur a terme el procés en dues etapes.

1. Primera etapa: iniciació d'un seminari intern de recerca, d'innovació de les assignatures a l'entorn de la teologia pastoral i de col·laboració amb els departaments existents en la Facultat que necessitin l'aportació específica de la reflexió teològica pastoral

Per a iniciar la primera etapa, caldrà reunir els teòlegs que han de constituir el departament. Aquest grup ha d'estar integrat per alguns professors actuals de la Facultat i també pels teòlegs que s'han anat especialitzant en teologia pastoral en altres Facultats.

La manera concreta d'encetar la tasca del grup podria ser iniciar una recerca teològica entre els temes elencats en la primera part d'aquest article, com, per exemple, «Societat catalana i evangelització». Aquesta recerca podria ajudar a crear una consciència de grup, a marcar uns objectius concrets per a la recerca més a llarg termini i a elaborar una metodologia teològica específica i adequada per a les necessitats.

Aquest mateix grup és el que podria dedicar una part del seu temps a revisar l'ensenyament de l'assignatura «Teologia pastoral» dins els cursos institucionals de la Facultat i també analitzar la dinàmica del «Curs de Preparació al Ministeri». Aquesta revisió i aquesta anàlisi donarien més profunditat a les matèries relacionades amb l'ensenyament de la teologia pastoral i anirien preparant el terreny, si s'escau, per un desenvolupament ulterior del departament.

Finalment, també dins aquesta primera fase, el departament podria anar col·laborant amb els departaments que ja existeixen, si aquests necessiten alguna aportació específica de la teologia pastoral per als cursos que ja s'imparteixen en els cicles de la llicència especialitzada i del doctorat.

Són tres objectius específics concrets i uns compromisos que es podrien realitzar en la pràctica sense gaire dificultat i amb un pressupost econòmic raonable dins les possibilitats actuals de la Facultat de Teologia de Catalunya.

Al mateix temps, aquesta primera etapa seria ja un assaig per a iniciar la reflexió teològica amb vista a anar donant una resposta teològica a les necessitats descrites quan he exposat els motius que justifiquen la conveniència de la creació del departament especialitzat.

2. Segona etapa: desenvolupament d'un programa de recerca i de docència

La primera etapa no hauria de tenir un termini gaire curt, però tampoc més llarg del necessari per a desenvolupar una segona fase o de desenvolupament d'un programa de docència més ampli i de recerca més a llarg termini.

El programa de docència podria ser, bàsicament, el que actualment es va experimentant en el curs de preparació al ministeri, amb les innovacions que es podrien anar introduint en la primera fase. El programa actual es fa a partir de la teologia pastoral fonamental que s'imparteix en els cursos institucionals i, tot aprofundint la mateixa teologia pastoral fonamental, desenvolupa més a fons la teologia pastoral especial (teologia pastoral profètica, litúrgica i estructural educativa) i enceta una reflexió a l'entorn de la teologia pastoral aplicada. Les limitacions d'horari del curs fan que, de vegades, no es pugui aprofundir suficientment la matèria teològica. Això quedaria ben solucionat amb l'ampliació del crèdits de les matèries bàsiques. El mateix professorat que imparteix el curs de preparació al ministeri, en gran part, podria donar resposta a les necessitats de l'ampliació.

Per altra banda, aquest departament hauria d'integrar en el seu programa ordinari moltes matèries pròpies dels departaments de teologia sistemàtica, moral i bíblica, i dels Instituts de teologia fonamental i de litúrgia. En aquest sentit, fins i tot podria estimular els alumnes a realitzar les altres especialitzacions i a augmentar el nombre d'alumnes del segon i el tercer cicle.

El programa de recerca del departament, més a llarg termini, hauria d'emergir del seminari intern de recerca, de les necessitats plantejades pels altres departaments i el Consell Permanent de la Facultat i s'hauria d'anar concretant mitjançant les publicacions dels professors, de les tesines i les tesis doctorals. En alguns aspectes concrets, el departament també hauria de dialogar i col·laborar amb la recerca de caire més humanista, especialment en els àmbits de l'antropologia religiosa, la psicologia religiosa, la història de les religions, la fenomenologia religiosa, la filosofia de la religió i la sociologia pastoral. D'aquesta manera la Facultat podria emprendre una tasca d'extensió universitària i anar trobant alguns camps de col·laboració concreta amb la universitat civil i amb altres institucions culturals no regulades.

Aquesta recerca específica d'un departament especialitzat, conjuntament amb les recerques que realitzen els altres departaments ja existents, aportaria

els elements necessaris per tal que el Consell Permanent i el Consell de Facultat de la Facultat de Teologia de Catalunya pugui liderar el projecte de dinamització i de coordinació de les institucions de formació teològica ja existents a les diòcesis catalanes. Aquest nou dinamisme multiplicaria les energies, crearia un ambient favorable i, en definitiva, seria per al bé de l'Església i la societat.

CONCLUSIÓ

A partir dels nous reptes i dels signes d'esperança plantejats actualment per la situació social i pastoral a la teologia, hem reflexionat a l'entorn dels motius que mostren la conveniència d'endegar un departament de teologia pastoral dins la Facultat de Teologia de Catalunya per a donar resposta als nous desafiaments socials i eclesials. En un segon moment, hem dissenyat un possible camí pràctic per a realitzar aquest projecte.

La decisió sobre la conveniència de la seva creació és una responsabilitat de la Facultat, que cal discernir amb fidelitat a la conjuntura present i a les possibilitats reals existents, però que també cal assumir amb imaginació i coratge davant la nova frontera que està emergint en l'horitzó antropològic, teològic, espiritual i pastoral d'aquest nou mil·lenni.

Ramon PRAT I PONS
 Taquígraf Martí, 9, 3-2
 E – 25008 LLEIDA

Summary

First of all, this article encourages theological thought about the challenges of today's society concerning evangelization. Secondly, it aims to putting on the map all the theological institutions working now in Catalonia: the Faculty of Theology of Catalonia, Higher Institutes of Religious Sciences, the Center for Pastoral Research, Christian Cultural Foundations, the Centre of Studies and Religious Life, Schools of Theology, etc. And finally, it claims for the Faculty of Theology a leading role in a common research project, to be carried out with a certain urgency, and provides reasons to endorse the creation within the Faculty of Theology of a Department of Pastoral Theology, which would coordinate such a project.